

תקציר

מחקר זה צמח על רקע עיסוק הולך וגובר בקידום השותפות בין ההורים לצוות החינוכי בגני הילדים בארץ והדיון המקצועי והציבורי המתקיים סביבו. בשנת 2008, כתוצאה מנתונים שהצביעו על חסר במחקר חינוכי העוסק בגיל הרך, הוקמה ועדת מומחים לבחינת דרכי החינוך בגיל זה (גרינבאום ופריד, 2011). הועדה התמקדה בבחינת קשרי הגומלין שבין המשפחה למסגרת החינוך בגיל הרך (גילאי 3-8 שנים) וזיקתם להתפתחות הילד והצלחתו במערכת החינוך. בשנת 2011 פורסם המאמר "קשרי משפחה – מסגרת חינוך בגיל הרך: מבט רב תרבותי" (טל ובר, 2011). המסמך מציג התבוננות כלל מערכתית על הידע המחקרי הקיים בסוגיה הנדונה, ומציע מסקנות והמלצות לדרכי פעולה ומחקר חדשים. בישראל בוצעו מחקרים המלמדים על תפיסות ועמדות של הורים ומחנכים כלפי טיב הקשרים ביניהם, אולם קיים חסר בגוף ידע מבוסס במחקרים שתכליתו בדיקת הקשר שבין תפיסות חינוכיות של הגננת ומשתנים אינדיבידואליים של הגננת ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן וידע הורי על הגן.

מטרת המחקר

מטרת המחקר הנוכחי היא בחינת הקשר שבין תפיסת הגננת את הגן (תפיסת הגננת את השותפות בינה ובין ההורים ותפיסתה את תפקיד הגן כמקדם למידה והתפתחות חברתית) ובין תחושת המסוגלות העצמית שלה ודימויה העצמי המקצועי. נוסף על כך, המחקר מבקש לבחון את הקשר שבין תפיסת הגננת את הגן ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן וידע הורי על הגן. במסגרת המחקר נבדק אפקט התיווך של המשתנים תחושת המסוגלות העצמית והדימוי העצמי המקצועי של הגננת בקשר שבין תפיסתה החינוכית של הגננת ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן וידע הורי על הגן. כמו כן, נערכה השוואה בין המסגרות החינוכיות (גן טרום חובה לגילאי 3-4, גן חובה לגילאי 5-6) במדדים המרכזיים.

שאלות המחקר

המחקר הנוכחי מתמקד בשאלות הבאות: 1. האם קיים קשר בין התפיסות החינוכיות של הגננת ובין תחושת המסוגלות העצמית שלה ודימויה העצמי המקצועי, התרבות הארגונית בגן וידע הורי על הגן? 2. האם קיים הבדל במשתנה ידע הורי על הגן ובמשתנה תרבות ארגונית על פי תפיסת הגננת לפי מסגרת חינוכית (גן טרום חובה לגילאי 3-4 וגן חובה לגילאי 5-6)? 3. באיזו מידה המשתנים תחושת מסוגלות עצמית מקצועית של הגננת ודימויה העצמי המקצועי מתווכים בקשר שבין תפיסות חינוכיות של הגננת ומשתני רקע של הגננת ובין תפיסת הגננת את התרבות הארגונית בגן וידע הורי על הגן?

שיטה והליך

המחקר הוא מחקר כמותי. במחקר נדגמו 151 גני ילדים ממלכתיים מהמגזר היהודי ברמה סוציאקונומית בינונית ומעלה. מחצית מהגנים המשתתפים במדגם הם גני טרום חובה לגילאי 3-4 ומחציתם גני חובה לגילאי 5-6. הגנים נדגמו בפריסה ארצית על-פי חלוקת המחוזות הראשיים של משרד החינוך (המחוזות: מרכז, ירושלים, צפון ודרום). מכל מחוז נדגמו כ-37 גנים. השתתפו 151 גנות ו-110 הורים (בין 1-3 הורים מכל גן). איסוף הנתונים לחשיפת התפיסות החינוכיות של הגנות ושל ההורים נעשה באמצעות שאלונים "סגורים" ושאלות פתוחות שנושאייהם: 1. תפיסת הגנות את השותפות בינה ובין ההורים, 2. תפיסת הגנות את תפקיד גן הילדים כמקדם למידה והתפתחות חברתית, 3. תרבות ארגונית בגן על פי תפיסת הגנות, 4. תחושת מסוגלות עצמית של הגנות, 5. דימוי עצמי מקצועי של הגנות, 6. ידע הורי על הגן. המחקר מתמקד בפרט בניבוי ידע ההורי וטיב התרבות הארגונית בגן-לפי תפיסת הגנות.

ממצאים

ממצאי המחקר הנוכחי מעידים כי ככל שתפיסת הגנות את השותפות בינה ובין ההורים גבוהה יותר כך תחושת המסוגלות העצמית שלה גבוהה יותר ודימויה העצמי המקצועי גבוה יותר. כמו כן, הממצאים מראים זיקה מובהקת בין תפיסת הגנות את תפקיד הגן כמקדם למידה והתפתחות חברתית ובין דימויה העצמי המקצועי. עם זאת, ממחקרנו עולה כי לא נמצאה זיקה מובהקת בין תפיסת הגנות את תפקיד הגן כמקדם למידה והתפתחות חברתית ובין תחושת המסוגלות העצמית שלה. יתר על כן, ממחקרנו עולה כי קיימת זיקה מובהקת בין תפיסת הגנות את השותפות בינה ובין ההורים ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן. עם זאת, מצאנו במחקרנו זיקה חלקית בין תפיסת הגנות את תפקיד הגן כמקדם למידה והתפתחות חברתית ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן. זאת ועוד, במחקר לא נמצאו מתאמים מובהקים בין תפיסת הגנות את השותפות בינה ובין ההורים ותפיסתה את הגן כמקדם למידה והתפתחות חברתית ובין הידע של ההורים על הגן. הממצאים מצביעים גם על מתאם מובהק בין תחושת המסוגלות העצמית של הגנות ורמת דימויה העצמי המקצועי ובין תפיסתה את התרבות הארגונית בגן. לבסוף, הממצאים מעידים כי קיימת זיקה בין דימויה העצמי המקצועי של הגנות ובין הידע שיש להורים הגן, אולם לא נמצאה זיקה בין תחושת המסוגלות העצמית של הגנות ובין הידע שיש להורים על הגן. מבחינת המשתתפים בהם התמקד המחקר, בעוד רוב משתני המחקר תרמו לניבוי טיב התרבות הארגונית על-פי תפיסת הגנות, רק המשתנה המבטא את הידע המקצועי של הגנות קשור לידיע ההורי על הגן.

השלכות תיאורטיות

מבחינת ההשלכות התיאורטיות של המחקר, הממצאים מצביעים על החשיבות של שותפות הורים, שכן משתנה זה נמצא קשור לדימויה העצמי המקצועי של הגנות וכן לתפיסת התרבות הארגונית בגן. כמו כן שותפות הורים תרמה לתחושת המסוגלות העצמית של הגנות שתרמה לידיע ההורי על הגן. ממצאים אלה תומכים בגישה האקולוגית התפתחותית של ברונפנברנר (Bronfenbrenner, 2005) הגורסת כי קיימת השפעה מכרעת של הסביבות השונות בתוכן גדל הילד וההשפעות ההדדיות בין סביבות אלו על התפתחותו. המחקר מצביע על קשרים שונים בין הסביבות השונות. בכוחה של מערכת יחסי גומלין חיובית לתרום להתפתחות הילד, בעוד שלחוסר תיאום או קונפליקט במערכת יחסי גומלין – גם אם כל מערכת מתנהלת היטב באופן עצמאי – עלולה להיות השפעה שלילית על התפתחות הילד ותפקודו (גרינבאום ופריד, 2011; שפרלינג, 2019).

השלכות מעשיות

באשר להשלכות המעשיות של המחקר, מוצע לפתח תוכניות הכשרה והשתלמות בקרב גנות שיתמקדו בפיתוח התפיסות החינוכיות של הגנות, שכן, נמצא במחקרנו שהן קשורות למסוגלות העצמית של הגנות ולדימויה העצמי המקצועי. במסגרת תוכניות אלה מוצע להתמקד בפיתוח התרבות הארגונית בגן באמצעות קידום התפיסות החינוכיות של הגנות והמשתתפים האינדיבידואליים שנמצאו כמתווכים בקשר זה. כמו כן, מוצע לבחון אפשרות לבניית מערך תומך למנהלות הגן כדי לסייע להן בהתמודדות עם מורכבות התפקיד, ובאופן ספציפי, כפי שעולה ממחקר זה, עם סוגיית שותפות חינוכית מיטבית עם ההורים, משום שנמצא שיש לה קשר עם תפיסת התרבות הארגונית. מומלץ שגנות תעבורנה השתלמויות בנושא שותפות הורים וידע הורי, בעקבות העובדה שבמחקרנו לא נמצאו קשרים מובהקים בין שני המשתתפים הללו.